

همبستگی نتایج فرم های چهار گانه ارزشیابی اساتید در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

نویسندگان:

زهرا تذکری^۱، کاظم آخرین^۲، علی عابدی^۳، بهنام مولائی^۴، آفت اروجلی پور^۵

۱ و ۳ و ۴. اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۲. کارشناس ارشد آموزش دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۵. کارشناس آموزش دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

چکیده

زمینه و هدف: ارزشیابی اساتید نقش مهمی در برنامه ریزی صحیح، اجرای موفق برنامه های آموزشی و بهبود کیفیت آموزش در دانشگاهها دارد. ارزشیابی اساتید با روشهای مختلف و توسط مسئولین دانشگاه، همکاران، خود ارزیابی، روش قراردادی با استفاده از میزان یادگیری، روش آزمون عملکرد، ارزیابی از طریق مشاهده کلاسی و بوسیله دانشجویان انجام می شود. این مطالعه با هدف تعیین میزان همبستگی نتایج فرم های چهارگانه ارزشیابی اساتید در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام گرفت.

روش کار: این مطالعه به روش توصیفی تحلیلی بوده و در آن نظرات کلیه اساتید، دانشجویان، مسئولین دانشکده ها و مدیران گروههای آموزشی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل در نیم سال دوم سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳ جمع آوری گردید. داده های حاصل از ارزشیابی جمع آوری شد. داده ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و روشهای آماری استنباطی (آنالیز واریانس و ضریب همبستگی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: نتایج نشان داد بین میانگین نمرات ارزشیابی اساتید از دیدگاه مسئولین، مدیران گروه و خودسنجی اختلاف قابل ملاحظه ای وجود نداشت اما میانگین نمرات ارزشیابی اساتید از دیدگاه دانشجویان بالاتر از نمرات سایر گروهها بود. در مطالعه حاضر میزان توافق نظر مسئولان، مدیران گروهها و خودسنجی در مورد ارزشیابی اساتید با همدیگر بیشتر از میزان توافق آنها با دانشجویان بود.

نتیجه گیری: با عنایت به تفاوت دیدگاه گروههای مختلف در ارزشیابی اساتید ضروریست برای ارزشیابی دقیق و منطقی اساتید ضمن استفاده از ابزار سنجش مناسب و برنامه جامع، از تلفیق دیدگاههای مختلف جهت شناسایی نقاط قوت و ضعف اساتید استفاده گردد.

واژه های کلیدی: ارزشیابی، استاد، دانشگاه، فرم های چهارگانه

مقدمه

انسان در طول زندگی، نیازمند ارزشیابی از توانائیها و رفتارهای خود و دیگران است. در قرن حاضر، نیاز به انجام این گونه ارزشیابی ها چند برابر شده است و می توان گفت که انسانها دائماً در حال انجام ارزشیابی از خود، دیگران و جهان پیرامون هستند (۱). ارزشیابی عبارت از بکارگیری روشهای جستجو و قضاوت و تعیین استانداردهایی برای قضاوت در خصوص کیفیت و تصمیم گیری در مورد سودمندی یک مسئله است (۲). ارزشیابی نقش مهمی در برنامه ریزی صحیح، اجرای موفق برنامه های آموزشی و بهبود کیفیت آموزش در دانشگاهها دارد (۳). فرایند ارزشیابی استاد فرایندی است که طی آن با جمع آوری اطلاعات و بررسی عملکردهای گوناگون، درباره کفایت و شایستگی آنها قضاوت می شود و در عین حال تصمیم لازم در مورد اقداماتی که می تواند به افزایش شایستگی آنان و بهبود یادگیری فراگیران کمک کند اتخاذ می گردد (۲). ارزشیابی شیوه تدریس اساتید فرایندی است که هدف آن بهبود کیفیت تدریس و افزایش ارتقا آموزش در اکثر دانشگاههاست (۴). ارزشیابی فعالیتها و ویژگیهای اساتید با روشهای مختلف انجام می شود که از جمله آنها ارزشیابی توسط مسئولین دانشگاه، همکاران، خود ارزیابی، روش قراردادی با استفاده از میزان یادگیری، روش آزمون عملکرد، ارزیابی از طریق مشاهده کلاسی و ارزشیابی توسط دانشجویان است (۵). امروزه ارزشیابی از فعالیتهای آموزشی اساتید با بیش از هزار نوع پرسشنامه ارزشیابی

مختلف انجام می شود (۶). مهمترین هدف ارزشیابی، کمک به اساتید در جهت اصلاح و بهبود روشها و فعالیتهای آموزشی، کمک به مدیران برای تصمیم گیری معقول تر در مورد استخدام، ترفیع اساتید و در نهایت ارتقاء آموزش به عنوان یک حرفه است (۴). ارزشیابی اساتید یا اعضاء هیئت علمی نوعی ارزشیابی آموزشی است که در جهت تعیین میزان موفقیت اعضاء هیئت علمی در رسیدن به هدفهای آموزشی خود بکار می رود. همچنین نتایج حاصل از ارزشیابی می تواند ضمن تقویت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف مبنایی برای بسیاری از تصمیم گیریها و برنامه ریزیهای آموزشی شده و موجبات ارتقای سطح علمی دانشگاه را فراهم سازد (۷).

در دانشگاههای ایران نیز همانند سایر دانشگاههای دنیا از پرسشنامه های متعدد جهت ارزشیابی اساتید استفاده می شود (۱). نظر به اهمیت ارزشیابی اساتید در ارتقاء کیفیت آموزشی و اینکه در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل نیز از نظرات گروههای مختلف جهت ارزشیابی اساتید استفاده می شود، لذا این مطالعه با هدف تعیین هم بستگی بین پاسخ های اساتید، دانشجویان، مدیران گروه و مسئولین دانشکده در ارتباط با ارزشیابی اساتید در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام گرفت.

روش کار

این مطالعه، یک تحقیق توصیفی تحلیلی است که در نیمسال دوم سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳ در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام

روش نمره دهی به سوالات بصورت نمرات بسیار خوب (۶۴-۴۹)، خوب (۴۸-۳۳)، متوسط (۳۲-۱۷) و ضعیف (۱۶-۰) اعمال شد.

پس از تکمیل پرسشنامه ها، داده ها کد گذاری شده و به کمک نرم افزار SPSS، روشهای آمار توصیفی (جداول توزیع فراوانی) و روشهای آمار استنباطی (آنالیز واریانس و ضریب همبستگی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها

در مطالعه حاضر میانگین نمرات اساتید از نظر دانشجویان $57/97 \pm 3/97$ بود که بالاترین نمره را به خود اختصاص داده بود و به ترتیب میانگین نمرات اساتید از نظر مدیران گروه ($54/22 \pm 7/45$)، خود سنجی ($53/58 \pm 6/15$) و مسئولین دانشکده ها ($52/88 \pm 6/06$) قرار داشت.

گرفت. ۵۰ نفر از اعضاء هیئت علمی دانشکده پزشکی و پیراپزشکی، پرستاری و مامایی و بهداشت که در زمان انجام مطالعه دروس تئوری تدریس می کردند، ۶ نفر از معاونین آموزشی و رؤسای دانشکده های مختلف، ۱۰ نفر مدیران گروههای مختلف آموزشی و ۳۶۷ نفر از دانشجویانی که درس تئوری داشتند و بصورت روزانه در رشته های مختلف پزشکی، پرستاری، مامایی، بهداشت و... تحصیل می کردند بصورت تصادفی طبقه ای انتخاب شدند. ابزار سنجش اطلاعات پرسشنامه اصلاح شده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای ارزشیابی اساتید بود. در این پرسشنامه ها ۱۶ معیار اعلام شده مرکز آموزش مدیریت دولتی گنجانده شده بود پرسشنامه به صورت مقیاس ۵ درجه ای تنظیم شد و از دانشجویان، اساتید، مدیران گروهها و مسئولین دانشکده ها خواسته شد که یکی از جوابها را علامت گذاری کنند.

جدول شماره (۱): شاخصهای مرکزی و پراکندگی نمرات ارزشیابی اساتید توسط مدیران گروه، مسئولین دانشکده ها،

دانشجویان و خود سنجی

انحراف معیار	میانگین	تعداد ارزیابی شوندگان	ارزشیابی توسط
۷/۴۵	۵۴/۲۲	۵۰	مدیران گروه
۶/۰۶	۵۲/۸۸	۵۰	مسئولین
۳/۹۷	۵۷/۹۷	۵۰	دانشجویان
۶/۱۵	۵۳/۵۸	۵۰	خود سنجی

وجود ندارد اما میانگین نمرات ارزشیابی اساتید از دیدگاه دانشجویان بیشتر از نمرات سایر گروهها بود (جدول شماره ۱).

نتایج نشان داد بین میانگین نمرات ارزشیابی اساتید از دیدگاه مسئولین، مدیران گروه و خود سنجی اختلاف قابل ملاحظه ای

جدول شماره (۲): توزیع فراوانی نمرات ارزیابی کنندگان نسبت به اساتید بر اساس درجات نمره دهی

ضعیف	متوسط	خوب	بسیار خوب	
-	-	-	۵۰	دانشجویان
-	-	۱۳	۳۷	مسئولین
-	۲	۴	۴۴	مدیران گروه
-	۱	۸	۴۱	خود سنجی

اما برای استفاده از نتایج این ارزشیابی ها باید داده های بدست آمده از روایی و پایایی لازم برخوردار باشد (۵). در مطالعه حاضر دانشجویان به اساتید نمره بسیار خوب داده اند، اگر بپذیریم که دانشجویان، مخاطبین و مشتریهای تدریس و هدف اصلی برنامه های آموزش می باشند، نقطه نظرات و دیدگاه های آنان باید مورد توجه قرار گیرد (۷). از طرفی در مورد نظر سنجی اساتید توسط دانشجویان، شواهد پژوهشی گویای آن است که اظهار نظر دانشجویان متاثر از عواملی است که با موضوع ارزشیابی چندان ارتباطی ندارد و صرفاً به ویژگی های خاص استاد مربوط می شود. یعنی با اینکه دانشجویان برخی از عوامل بسیار مهم در ارزشیابی اساتید را به خوبی تشخیص می دهند، اما همه آنچه را که بر اساس معیارهای علمی برای یک استاد خوب لازم است، مهم نمی دانند و همین امر ممکن است از اعتبار و پایایی ارزشیابی های دانشجویی بکاهد (۵).

مطالعه ای در دانشگاه علوم پزشکی اهواز در سال ۱۳۷۸ انجام گرفت که در آن ۷۲/۶ درصد اعضاء هیئت علمی با ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان موافق بودند. مطالعه دیگر در دانشگاه علوم پزشکی شهیدبهشتی تاثیر ارزشیابی

همچنین نتایج پژوهش نشان داد دانشجویان به همه اساتید نمره بسیار خوب داده بودند اما مدیران گروهها، خود اساتید (خود سنجی) و مسئولین دانشکده ها اساتید را با نمره خوب ارزیابی کرده بودند (جدول شماره ۲).

در این مطالعه میانگین نمره های ارزشیابی اساتید توسط مسئولین دانشکده ها، مدیران گروهها، دانشجویان و خود سنجی با آزمون آنالیز واریانس مورد مقایسه قرار گرفت و نتایج نشان داد تفاوت آماری معنی داری بین نتایج ارزشیابی گروههای مختلف وجود ندارد ($P < 0.05$).

همچنین مقایسه ارتباط بین نظرات گروه های مختلف ارزشیابی کننده بصورت دودو انجام گرفت و نتایج نشان داد بین ارزشیابی اساتید توسط مسئولین و دانشجویان ($P=0.0001$) و نیز خودسنجی و دانشجویان ($P=0.0001$) تفاوت آماری معنی دار وجود دارد اما بین نتایج ارزشیابی اساتید توسط مسئولین و مدیران گروه، مسئولین و خودسنجی، مدیران گروه و دانشجویان، مدیران گروه و خودسنجی تفاوت معنی دار آماری وجود ندارد.

بحث: ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان با استفاده از پرسشنامه بطور معمول انجام می شود

معتقد بودند که به نتایج ارزشیابی خیلی کم بها داده می شود (۷).

مروری بر یافته های تحقیقاتی نشان می دهد که علی رغم این اختلاف نظرها، مدیران و مسئولان اکثر مؤسسه های آموزش عالی در سطح جهان، ارزشیابی های دانشجویان را به عنوان یک منبع موثق، با ثبات و قابل قبول پذیرفته و برای اخذ تصمیمات مختلف از جمله درباره اثر بخش بودن آموزش، ارتقای کیفیت تدریس اساتید و استخدام ایشان استفاده می کنند (۸).

در پژوهش حاضر میزان توافق نظر سایر گروههای درگیر در ارزشیابی اساتید (مسئولان، مدیران گروهها و خود سنجی اساتید) با همدیگر بیشتر از میزان توافق آنها با دانشجویان بوده است و بنظر می رسد این گروهها ارزشیابی را جدی تر و منطقی تر از دانشجویان انجام داده باشند.

نتیجه گیری

با عنایت به تفاوت دیدگاه گروههای مختلف در ارزشیابی اساتید ضروریست برای ارزشیابی دقیق و منطقی اساتید ضمن استفاده از ابزار سنجش مناسب و برنامه جامع از تلفیق دیدگاههای مختلف جهت شناسایی نقاط قوت و ضعف اساتید استفاده کرد.

دانشجویی را بر فرایند آموزش و روند تدریس از دیدگاه ۵/۵ درصد از اساتید مطرح کرد. در این مطالعه اساتید اعتقاد داشتند که دانشجویان بدلیل عدم آگاهی لازم از فرایند تدریس، قضاوت درستی از ارزشیابی ندارند و از این رو اعتمادی به نتایج حاصل از این گونه ارزشیابی ها نداشتند (۴).

در یک مطالعه مقطعی، نمره ارزشیابی ۸۴ عضو هیئت علمی غیر بالینی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در یک دوره ده ساله، از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۴ مورد بررسی قرار گرفت که در آن ارزشیابی استاد توسط دانشجویان ارزشیابی کننده که در طی این دوره متفاوت بوده اند ثبات داشته است (۱).

مطالعه دیگری که بر روی اعضای هیئت علمی و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند انجام شده بود نشان داد ۴۰ درصد از اساتید اعتقاد داشتند که تکمیل فرم ها توسط دانشجو بدون احساس مسئولیت و حوصله است و ۳۰ درصد تکمیل آن را بدون صداقت می دانستند و از مجموع ۲۸۰ نفر دانشجو ۴۰ درصد اعتقاد داشتند که فرم های ارزشیابی نمی تواند تا حد زیادی ارزیابی کننده کیفیت تدریس استاد باشد. ۲/۷۸ درصد از دانشجویان فرم ها را با حوصله کافی تکمیل می نمودند و ۸/۸۲ درصد

منابع:

۱- شکورنیا عبدالحسین، الهام پور حسین، دشت بزرگی بهمن. روند نتایج ارزشیابی اساتید دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در یک دوره ده ساله. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. بهار و تابستان ۱۳۸۶، ۷(۲)،

2- Fitzpatric J; Sanders J. & Worthon B. Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidance; Boston: Allyn & Bacon Press. 2000: 5-44

۳- طرحانی فریبا. ارزشیابی اساتید از دیدگاه دانشجویان پزشکی لرستان در سال تحصیلی ۸۱-۸۰. مجله ایرانی در علوم پزشکی. ویژه نامه پنجمین همایش کشوری آموزش پزشکی. ۱۳۸۱.

۴- غفوریان بروجردنیا مهری، شکورنیا عبدالحسین، الهام پور حسین. بازخورد اعلام نتایج ارزشیابی اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز در بهبود کیفیت تدریس آنان از دیدگاه خودشان. مجله ایرانی آموزشی در علوم پزشکی. پاییز ۱۳۸۲، ص ۳۹-۳۳

6- Student Evaluation of Teaching, Teaching Evaluation Services. Australian National University 2006. [cited. 2006 Agu 20]. Available from: <http://www.anu.edu.au/CEDAM/evaluation/itembank>

۵- حسینی سیدمسعود، سرچمی رامین، دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قزوین در مورد اولویت های ارزشیابی اساتید. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین. تابستان ۱۳۸۱، ص ۳۷-۳۳

۷- میری محمدرضا، حاجی آبادی محمدرضا، آذرکار قدسیه، اشبک پویا. دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، نسبت به ارزشیابی اساتید توسط دانشجو. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند زمستان ۱۳۸۵. دوره ۱۳، شماره ۴، ص ۶۷-۶۱

8- Cashin WE. Student Ratings of Teaching: The Research Revisited. IDEA paper No 32. [cited2007Dec1]. Available from: http://www.idea.ksu.edu/papers/Idea_Paper_32.pdf